

BOD PÉTER LEVELEI RÁDAY GEDEONHOZ KÖNYV- GYUJTÉSI ÜGYEKBEN.

Közli: Dr. Kiss Áron.

Ráday Gedeon, az, a ki családjának a grófi méltóságot is megszerezte, szerzett nemzetének is egy nagy kincset, a péczeli Ráday-könyvtárt. Nincs itt a helye megírni e könyvtár történetét, s elmondani, mily lépéseket tett annak a megszerzésére később gróf Széchenyi Ferencz s a KK. és RR. az országgyűlésen, s hogy került az végre ezelőtt vagy husz évvel a tulajdonos grófi család áldozatkészsége s a reformált hivek s nemzetünk több tagjainak adakozása folytán a budapesti reform. theol. főiskola birtokába. Ez a könyvtár sok vételekkel s hagyományokkal növelve ma 32 ezer darabot tesz, szép helyiségben a Calvintér 7. sz. a. főiskolában van felállítva s katalogusai, melyek szintén elkészültek 60 kötetet tesznek. A kettős-példányok is, körülbelül 4000 darab eladásra vagy cserére készen különválasztattak, s csak a hírlapok azok, melyek még katalogizálva nincsenek. De hát nem akartam én e könyvtárról most írni, s az elmondottak csak mellékesen legyenek itt megjegyezve. Írásom célja volt bevezetni a gyűjtő Ráday Gedeon grófhoz intézett leveleit Bod Péternek. Bodtól alig van még egy-két levél közölve, az alábbiak, melyek szintén a Ráday-könyvtár kapcsolatában levő hatalmas levélgyűjteményből vannak szedve, 1754-ben kezdődnek s úgy mutatják be írójukat, mint a ki Rádaynak Erdélyben s Rádayt mint a ki Bodnak Magyarországon ügynöke volt. Szedték-vették egymás számára a könyveket s viszonyba léptek más gyűjtőkkel, s csak így születhetett egyik részről az Athenas, másik részről a Könyvtár. Ne-

vezetes még az úrhölgyek közreműködése is. Van-e ma oly lelkes gyűjtő mint gróf Teleki Józsefné? Bizony az erdélyi úrasszonyoknak a magyar szépirodalom régi termékeinek a megmentése körül nagyon sok az érdemük! Érdekesnek találom a legutolsó levélben Bod javaslatit a Literaria Societast illetőleg. Bod terve ismeretes, de e javaslatok sok részben újjak lesznek.

A Bod és Ráday közti viszony soká tartott. 1766. január 21-ről még van egy levele Bodnak a Ráday-levelestárban, de ezt mint kevésbé közérdekűt mellőztem a közlött levelek hasonló nemű részeivel együtt. Ugy látszik, igen szívélyesen leveleztek egymással s a főúr és az egyszerű pap közt a közös szenvedély megteremtette az összekötő kapcsot.

De lássuk magokat a leveleket:

K i v ü l : I l l u s t r i s s i m o ; D o m i n o , D o m i n o G e d e o n i R á d a y d e e a d e m s a l v. o b v. T i t t. D o m i n o m i h i c o l e n d o. D e b r e c z e n, A s z o d. — L u d á n y. A z u t o l s ó : P é c z e l.

I.

Tekintetes Ur, —

érdemem felett való nagy Fautorom!

— — —

Leiratta volt az Ur Erdélyben létében a Mgos Gróf Asszony Teleki Józsefné asszonyom könyveinek laistromokat; a melyek azon laistromban nem találtak, az Ur parancsolatja szerint magam jegyzéseiből azokat leiratván most elküldöm az Urnak.

Én tartottam eddig legrégebb nyomtatott könyvnek a P e s t i G á b o r által magyarra fordított s kinyomtatott négy evangyelisták irásokat; melyek 1536-dik esztendőben Bécsben nyomtatattak; de nemrégiben akadtam régebbre, a Szt. Pál Apostol leveleinek magyarra való fordításokra. Fordította K o m j á t h i B e n e d e k, Peréni Jánosnak a Peréni Péter fiának tanítója, a Frangepán Kata Peréni Péter özvegye kérésére 1532 eszt. Nyomtatottat Krakkóban, Lengyelországban 1533 eszt. Kitetszik az előljáró beszédből, hogy ezen urasszonynak kezénél volt egy

régi fordítás is irásban s ugyanannak darabos magyarsága és nehéz olvashatása adott alkalmat az új fordításra.

— —
— —

Istennek ajánlván az Urat kedveseivel egyetemben M. Igenben 26. Apl. 1754.

Alázatos kész szolgálja
Bod Péter.

II.

Méltóságos Ur

érdemem felett való nagy Fautorom!

— —
— —

Nem régen arra kértem vala a Mgos gróf Teleki József Urfit, hogy írta az Urnak az iránt, hogy magyar könyveinek listájokat küldené be, mert én, a mint a Mgos Ur kért vala magyar könyvek szerzésére, arra kész vagyok s reménységem is vagyon; de némelyek drágácskák, s ha volnának a Catalogusban, azokat ujjolag nem szereznök itt meg. Nem régen is akadtam egy néhány ritka és szép magyar könyvekre, meg is vettem. Ha az könyvek listájok kezünkön lesznek, osztán bátrabban vásárlunk. A melyeket a Mgos Ur számomra vészen remélem, hogy az Ur Domokos Márton Uram Debreczenből elküldi Kolozsvárra, v. a Mgos Vay urak beszolgáltatják.

— —

Az Urnak M. Igenben 16. Decz. 1754.

Alázatos szolgálja
Bod Péter.

III.

Méltóságos Ur

érdemem felett való jó pátronus uram!

Vettem mind a Mgos Ur 20. martii Ludányból irott levelét, mind az Nagy Sámuel uram Pestről 24. martii irott levelét. Igen jól esette hogy ezen katalogus kezemhez jött, mert eddig tartózkodtam megvenni némely könyveket, a melyek előfordultanak, nem tudván, ha szükségesek-e vagy nem? már pedig a melyek ezen laistromban nem léznek megszerzem, kivált a ré-

giebbeket teljes tehetségem szerint igyekezem. Ezen kívül más laistromok az ur könyveinek velem nem közöltetett. Ezt pedig parealtatván mind tiszt. Ajtai Uramnak Enyedre s mind a Mgos Gróf Asszonynak Teleki Józsefné Asszonyomnak Hevizre elküldöm.

Száz renes forintok iránt ír a Mgos Ur a magyar könyvek szerzésekre, hogy akar küldeni. Sok magyar könyvek kelletének annyi pénzre. Én utat nem tudok mutatni az bátorságos elküldésre, hanem ha azt cselekedné a Mgos Ur, hogy M. országon a Mgos Gróf Asszony Teleki Lászlóné asszony gondviselőjének által adná és osztán itt Erdélyben a Mgos asszony ismét nekem, vagy a kinek tetszik parancsolni a Mgos Urnak, megadná. Különben a pénznek be nem küldése részéről a könyvek szerzésében akadályt nem téssen, inkább tett eddig a laistromnak nem létele: így is látom, hogy vettem vagy kettőt, a melyek megvoltanak.

— — —
A Mgos Urk M. Igenben 16. Apl. 1755.

Alázatos kész szolgája
Bod Péter.

A III. számú levélhez mellékelve:

Gróf Teleki Józsefné asszonyom Ő Nsga eddig vette az Ur számára ezeket:

1. Tótfalusi Biblia.
2. Roterdami Rezmánnak keresztyénséget tanító kézben viselő könyvecskéje.
3. Tofeus Soltárok Magyarázatja.
4. Kultsár György Postillája.
5. Jezsuiták titka.
6. Bornemisza Péter Dominicájának 3-dik része.
7. Szat. Németi Dominicájának Toldalékje.

Magam is vettem.

1. Sárpataki Mihály Noe Bárkáját.
2. Félegyházi Tamás Keresztyén Hitről irt könyvét 4-en.

3. Enyedi György Munkáját magyarul

és holmi apróságokat.

Ezen subducalt hármát Turi Uram kezemhez hozta, és ezen kívül úgy tetszik hármát (mert az könyvek Ludányban adódtak kezemben és így itt nem lévén a nevei eszemben nem jutnak, de úgy tetszik, hogy volt)

az egyik Az szent háromságról írott könyv in 8°, bizonyos Anonimusé, ha a titulussa jól jut eszembe I g a s s a g s a r k a.

az másik Debreczeni Predikátor Köleséri Sámuel Uram bizonyos munkáskája.

az harmadiknak neve mostan épen eszemben nem jut, mivel confundálok más könyvekkel, melyeket legközelebb szerzettem. Ezeket csak azért jegyzettem fel, hogy tudva legyen, hogy már ezeket Turi uram kezemhez hozza.

(Ráday Gedeon jegyzése.)

IV.

Méltóságos Ur

érdemem felett nagy fautorom!

— —

A könyvek szerzéseken igyekeztem, de kevésre lehetett menni, minthogy a régiség és hazánknak sokféle vesződései, a melyek voltak is, megemésztették; de csuda, hogy e tatár égette, török hamvazta hazában csak annyit is lehet találni, holott itt egymást érte a sok pusztulás azelőtt. A Méltóságos Gróf Asszony Teleki Józsefné assz. ő nsága a nyáron is egy néhány felé, magam is jelen levén akkor ő Nságánál, adott papoknak laistromot, hogy micsoda könyveket vennének meg, ha elő akadnának, nézván abban nagyrészt a Mgos Urra is. Vett ennek előtte is egy néhányat, a melyeket által adott a Mgos Gróf asszonymnak Teleki Lászlóné assz. ő nagyméltóságának, melyek Szebenben voltak s ugyan ez okon nem lehetett most által adatiok a Mgos Ur embereinek; de azoknak kiküldésekben lehet ezután is módot találni. Én pedig ennek utánna is, ha csak találhatok olyat, a mi az Ur könyveinek laistromokban nem lészen, szerencsémnek tartom megvenni s módot keresek az elküldésekben is.

A mi az árokat illeti az itt vásárlott könyveknek, az iránt nem illő a M. Urnak szorgalmatoskodni; mert nékem eléggé előre megfizetett az Magyar Irók két darabjoknak megküldetésekben (Schwartnert érti. K.), csak azt sem tudom visszafizetni egész életemben is; annál inkább tovább is vagyon reménységem, hogy a Mgos Ur által a Magyarországon nem régen kiadott könyveket megkaphatom, a melyek vagy historiára vagy törvényes dolgokra tartoznak: — — Keresem régen s nem tudtam meghozatni *Steph. Huszti Jurisprudentia Practica* — *Belii Compend. Hungariae Geogr. Poson. 1753 in 8. Desericii de initiis ac majoribus Hungarorum. Budae 1753 fol. Prisci Rhetoris Excerpta* editione Belii Poson. — Ha valahol előakadnának és reá szerzene a Mgos Ur kívánom meghálálni. Sz. Tatai Uram Debreczenben, a ki kezembe szolgáltatni, ha addig elküldetnének. És ha valami új könyv, magyar historiára tartozó, jönnek ki, abban részeltetne, mivel tudom, hogy nem lehet, hogy a M. Urnak mindjárt értésére ne essék. Nékem a magam hivataljára közelebbtről tartozó theologia után, nagyobb gyönyörűségem vagyon az hazánk históriájának vizsgálásában s akármi alávaló könyvet kapjak is arra a materiára mind kedves.

Látom hogy a Mgos Ur könyvei között találatnak az *Heltaitól* egybeszedett és kiadott magyar versek a M. Királyok dolgaikról. Én talán azokat nem láttam. Igaz ugyan, hogy akadtak az én kezemre és némely régi M. Versek, a melyek 1550 tájban irattak, és a Heltai műhelyéből 1570 tájban költenek ki, de talán nem azok lesznek. Egy néhány rendbelinek *Tinódi Sebestyén Deák*, a ki *Török Bálint* udvari embere volt az előtt, az szerzője. Vagyon azután *Hunyadi János* győzedelmeiről írta *Nagy Bántzai Mathias. Debr. 1575.* Az *Az Kenyérmezen* 1479-ben lett győzedelemről *Temesvári István* írta 1569 eszt. *Második János király* életéről *Tsanádi Demeter* írta Debr. 1577 eszt.

Régen gondolkodom, hogy irjak a Mgos Urnak az iránt, minthogy a magyar nyelv erősen kezdett megromlani a mi időnkben jó volna annak ékesítésére s megerősítésére valami jót csinálni a más nemzeteknek példájok szerint. I. Jó volna valami *Literata Societast* felállítani; melynek tagjai Magyarországnak s Erdélynek minden részeiből lennének; de minthogy

ez magános ember tehetséget felülmulja, lehetne 2. egybeszedni az eddig kiadott magyar grammatikákat s egyet jót csinálni, csak azt ne csinálna tót vagy más nemzetből való, hanem a ki gyermekségében is magyarok között nevedett. 3. Ki kellene nyomtatni valami válogatott régi magyar historiákat és verseket, a melyekben nincsenek deák és francia vagy egyéb nyelvből való szók, csak tisztán magyarok. De most az katonaságot viselt magyar nemességéből való ifjak úgy kezdték attakirozni a magyar nyelvnek tisztaságát, a mely annyi száz esztendőök alatt magánosan állván Európában a maga valóságában, még a sok nyelveket értő nagy Skaligernek is csudájára épen megmaradott vala, hogy nemsokára a maga épségéből kirukkoltatván, avantsiroztatni fogják a pajzanosok közzé; hogy az parasztok közt, ha annak jósága megmarad. De azokhoz is igen bement a deák szókkal való élés az vármegyei tisztektől, már ök is a contributiót a norma vagy planum szerint administrálják a regius commississariusoknak és a computosan az inquisitio szerint. Szegény magyar nyelv! Ha Isten tehetséget adott a Mgos Urnak s azokbul az Heltaitól régen kiadott versekből, a melyeket kedvesebbeknek lehetne itélni, nyomtatattatna ki a Mgos Ur Budán, vagy a hol helyesnek itélné, hogy az eféléknek olvasásokkal egyenesednének a megdeákosult s francziásult szólások módja.

— —
A Mgos Urnak M. Igenben 20. Sept. 1756.

Alázatos kész szolgája

Bod Péter.